

Jordbruksutskottets betänkande

1983/84:18

om naturvård m. m.

Motioner

I motion 1982/83:360 av Ulf Adelson m. fl. (m) yrkas, såvitt nu är i fråga (yrkande 9) att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till ändring av 15 § i naturvårdslagen (1964:822) med innebörden att strandskyddet utformas så att länsstyrelserna ges rätt att förordna härom där så erfordras.

I motion 1982/83:485 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkas, såvitt nu är i fråga (yrkande 1) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utvidgning av vad som skall omfattas av den fysiska riksplaneringen och antagandet av en naturresurslag.

I motion 1982/83:627 av Stig Alftin (s) yrkas att riksdagen beslutar begära att regeringen låter utreda hur i motionen angivna hinder för slybekämpning lämpligen kan elimineras.

I motion 1982/83:644 av Kenth Skårvik och Lars Ernestam (båda fp) yrkas att riksdagen hos regeringen begär skyndsamma åtgärder för att få till stånd det planerade naturvårdsområdet för Gullmarsfjorden med omgivning.

I motion 1982/83:794 av Stina Gustavsson m. fl. (c, m) yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av nu gällande regler om allemansrätten.

I motion 1982/83:1010 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkas, såvitt nu är i fråga (yrkande 1) att riksdagen hos regeringen hemställer om utredning och förslag om förstärkt skydd för nationalparker, med inriktning på grundlags-skydd.

I motion 1982/83:1097 av Ola Ullsten m. fl. (fp) yrkas, såvitt nu är i fråga (yrkandena 1–10, 15 och 18)

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om Stora Sjöfallets nationalpark,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om inrättande av en nationalpark i Sjaunjaområdet,

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag om inrättande av en nationalpark i Taavavuoma,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag om inrättande av en nationalpark i Rogenområdet,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i övrigt anförts i motionen om skydd för fjällvärlden,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om lagstiftning rörande snökotertrafik,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om skydd för våtmarker innebärande

- a) intensifierad inventering av våtmarker,
- b) avgränsning av deras skyddsvärde,
- c) avgränsning och skydd för de våtmarksområden som inte får exploateras för skogsbruk eller energiutvinning,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ökade insatser för flora- och faunavård,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om regleringen av jordbrukets hänsyn till naturvården,

10. att riksdagen hos regeringen begär utvärdering och skärpning av gällande regler för skogsbrukets hänsyn till naturvården,

15. att riksdagen hos regeringen begär att förslag föreläggs riksdagen om införande av regler om hänsyn till naturvårdens krav i gruv- och minerallagstiftningen,

18. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av och ändringar i naturvårdslagen i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motion 1982/83:1439 av Arne Andersson i Ljung m. fl. (m) yrkas, såvitt nu är i fråga (yrkande 3) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om allemansrättens innehåll.

I motion 1982/83:1986 av Ingrid Hemmingsson m. fl. (m) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utformningen av ett skydd för strandområden.

Utskottet

Utskottet behandlar i detta betänkande ett antal motioner och motionsyrkanden rörande naturvården och närliggande frågor. Motionerna väcktes under allmänna motionstiden 1983.

Allemansrätten

I motion 1982/83:794 (c, m) föreslås en översyn av gällande regler om allemansrätten. Som motivering anförts bl. a. att det ökande utnyttjandet av allemansrätten i samband med turism och friluftsliv vållar problem från naturvårdssynpunkt. I många områden uppstår t. ex. skogsbränder, nedskräpning längs kanot- och vandringsleder samt ett ökat slitage över huvud taget på naturmiljön. Vid utnyttjandet av tält, husvagnar och fritidsbåtar uppstår ibland tvister om vilka rättigheter som tillkommer friluftsfolket. Uppenbarligen är informationen om allemansrättens innehåll och tillsynen över efterlevnaden otillräcklig, anför motionärerna. Inom områden utsatta för starkt utnyttjande kan allemansrätten behöva inskränkas.

Enligt motion 1982/83:1439, yrkande 3, (m) har riksdagens beslut om tillståndsplikt för vilthägn möjliggjort en vidgad tolkning av allmänhetens rättigheter gentemot markägare. Vid tillståndsprövningen skall bl. a. beaktas om ett vilthägn utgör hinder för det rörliga friluftslivet. Motionärerna

ifrågasätter om motiveringen för detta beslut var tänkt som en medveten vidgning av allmänhetens rätt att fritt ströva i naturen oberoende av jordägarens markanvändning. Det är därför enligt motionen angeläget att riksdagen uttalar att allmänhetens rätt att ströva i skog och mark liksom tidigare är fri så länge den inte inkräktar på markägarens nyttjande av marken, även om nyttjandet är av så speciell karaktär som betesdrift i ett vilthägn.

Utskottet erinrar om att allemansrätten och dess innebörd resp. tillämpning behandlats av riksdagen vid ett flertal tillfällen. I dessa sammanhang har utskottet anfört bl. a. att utvecklingen mot ett allt intensivare utnyttjande av våra naturresurser för rekreation och friluftsliv givetvis har många positiva sidor. Samtidigt innebär den emellertid risker för en i längden svåracceptabel miljöförslitning inom vissa områden samt för konflikter mellan markägarintressen och friluftslivintressen. Mot bakgrund härav har utskottet understrukt behovet av en effektiv och vederhäftig information om såväl rättigheter som skyldigheter i vårt umgänge med naturen (se t. ex. JoU 1979/80:7). Vidare har utskottet i anslutning till den ökande turismen framhållit att det fanns anledning att iakttä viss försiktighet när det gällde att "marknadsföra" för friluftsliv och turism attraktiva delar av vårt land.

I sammanhanget bör vidare nämnas att jordbruksministern nyligen besvarat en fråga av Lars Ernestam (fp) om informationen till utländska turister om allemansrätten. I svaret, som innehöll en hänvisning till några av utskottets tidigare uttalanden i ämnet, framhölls att naturvårdsverket i samråd med Sveriges turistråd och domänverket utarbetat information till utländska turister om allemansrättens innebörd. Enligt jordbruksministern var dessa organ väl medvetna om betydelsen av en god information i angivna hänseende och om sitt ansvar för denna uppgift.

I anslutning till den nu aktuella motionen 1982/83:794 vill utskottet framhålla att utskottets tidigare uttalanden om betydelsen av en saklig och vederhäftig information om rättigheter och skyldigheter i allmänhetens umgänge med naturen givetvis alltjämt äger sin giltighet. Enligt utskottets bedömning finns inget som tyder på att de i motionen redovisade problemen är av den storleksordningen att något särskilt riksdagsinitiativ är påkallat. Det får förutsättas att de allemansrättsliga frågorna liksom hittills ägnas uppmärksamhet av bl. a. naturvårdsverket och de organ som ansvarar för den fysiska riksplaneringen. Det kan tilläggas att statistiska centralbyrån i samråd med naturvårdsverket gjort landsomfattande undersökningar av allmänt tillgänglig mark runt tätorter med mer än 10 000 innevånare (jfr BoU 1983/84:2). En sådan kartläggning av allemansrättsligt tillgänglig mark runt tätorterna kan utgöra ett viktigt underlag för den fortsatta bevakningen av hithörande frågor. Med det anförda avstyrker utskottet motion 1982/83:794.

I anslutning till motion 1982/83:1439 får utskottet erinra om att riksdagen med verkan fr. o. m. den 1 januari 1983 infört tillståndsplikt för uppförande

av vilthägn på områden där allmänheten får färdas fritt. Bestämmelserna finns i 24 a § naturvårdslagen (1964:822). Frågan om tillstånd prövas av länsstyrelsen, som vid sin prövning skall ta hänsyn till behovet av skydd för friluftslivet och naturmiljön. Tillstånd skall förenas med de villkor som behövs till skydd för dessa intressen. Av förarbetena (prop. 1981/82:220 s. 24–28) framgår att tillståndsprövningen avses vara restriktiv. Tillstånd bör inte lämnas inom områden där vilthägn kan utgöra hinder för det rörliga friluftslivet eller där de medför en icke godtagbar påverkan på naturmiljön.

Genom ovannämnda riksdagsbeslut har normer utfärdats för intresseavvägningen mellan friluftslivets och markägarens intressen i det speciella fall då markägaren önskar förfoga över sin fastighet för viltuppfödning inom vilthägn. Enligt utskottets mening bör riksdagen inte, utan samband med lagändring, i efterhand göra motivuttalanden som rubbar förutsättningarna för den intresseavvägning som innefattas i nyssnämnda riksdagsbeslut. Utskottet avstyrker således motion 1982/83:1439, yrkande 3.

Skyddsåtgärder enligt naturvårdslagen, m. m.

Frågan om förstärkt skydd för våra nationalparker resp. inrättande av nya nationalparker tas upp i några motionsyrkanden från folkpartiet och vpk.

Enligt motion 1982/83:1010 yrkande 1 (vpk) visar de många ingreppen i nationalparkerna för exploateringsändamål m. m. att skyddet för dessa områden måste förstärkas. Att t. ex. införa ett grundlagsskydd skulle enligt motionen tvinga fram ett långsiktigare handlande och säkra redovisningen inför väljarna innan ingreppet görs. Hur ett sådant förstärkt skydd skall närmare utformas bör utredas och förslag föreläggas riksdagen.

Utskottet får erinra om att beslut om att avsätta mark till nationalpark enligt nu gällande ordning meddelas av regeringen efter riksdagens medgivande. Beslutet innebär att staten såsom markägare inte får utan riksdagens samtycke nyttja mark eller vatten inom nationalparken på ett sätt som strider mot dess ändamål (jfr 9 kap. 9 § regeringsformen). För att ytterligare trygga nationalparkerna har man infört särskilda förbehåll, förutom i naturvårdslagen även i vissa andra författningar, bl. a. gruvlagen och minerallagen.

Vad gäller ingrepp i nationalparker vill utskottet erinra om att riksdagen år 1980 på utskottets förslag i betänkande 1979/80:39 antog vissa principer. Dessa angavs av utskottet som följer.

Utskottet anser – i likhet med vad föredraganden anfört – att man måste se allvarligt på varje intrång i en nationalpark, oberoende av intrångets omfattning. Syftet med nationalparkerna är att åt samtid och eftervärld såsom en hela nationens tillhörighet skydda sammanhängande större områden, vilka utgör karakteristiska prov på ursprungliga eller av kulturinflytelser relativt oberörda landskapstyper med tillhörande ytbildning, växtvärld och djurvärld. Som orörda referensområden för vetenskaplig forskning har parkerna en viktig funktion. Detta innebär att i princip varje ingrepp av nu ifrågasatt karaktär i en nationalpark strider mot syftet med nationalparkens

tillkomst. Mot denna bakgrund vill utskottet starkt understryka vikten av att nationalparkernas områden bevaras intakta för framtiden och att den allra största restriktivitet iakttas när sådana ingrepp av någon angelägen anledning aktualiseras.

Med det anförda avstyrker utskottet motion 1982/83:1010, yrkande 1.

I motion 1982/83:1097 (fp) föreslås en rad åtgärder för att åstadkomma ett bättre och mera varaktigt skydd mot exploatering av det svenska fjällområdet. Motionen innehåller i denna del (yrkandena 1–5) bl. a. yrkanden om inrättande av nya nationalparker i Sjaunja, Taavavuoma och Rogenområdet. Stora sjöfallets nationalpark bör upphöra som självständig nationalpark, och de skyddsvärda delarna bör överföras till Sareks nationalpark resp. en ny sådan i Sjaunja. Enligt yrkande 6 i motionen bör vidare snöskotertrafiken i fjällområdet begränsas till särskilt markerade leder.

Utskottet har tidigare, i samband med behandlingen av likartade motionsyrkanden, understrukt fjällområdenas stora betydelse från naturvårds- och rekreationssynpunkt (se bl. a. JoU 1981/82:15). Beträffande säkerställandet av naturvårdsobjekt i fjällvärlden har emellertid utskottet hänvisat till att naturvårdsverket genomför en fjällutredning som kommer att omfatta en översiktlig plan för naturvård i hela fjällregionen. Också på länsnivå bedrivs ett omfattande utrednings- och planeringsarbete. I enlighet med utskottets förslag har riksdagen i dessa sammanhang ej funnit anledning till några särskilda initiativ i fråga om skyddet av fjällregionerna.

Enligt vad utskottet erfarit kommer den nyssnämnda fjällutredningen att avslutas under år 1984. De särskilda objekt som tas upp i motion 1982/83:1097 är samtliga föremål för överväganden inom ramen för denna utredning. I juni 1982 inrättades vid naturvårdsverket en fjällenhet för samordning av nationalparksförvaltning och övrig verksamhet avseende naturvård och friluftsliv i Norrbottens fjällvärld. En fjällskogsinventering har nyligen genomförts av verket, och resultatet av denna kommer att offentliggöras inom kort. När det gäller snöskotertrafiken får utskottet erinra om att riksdagen under riksmötet 1981/82 på utskottets förslag förordade en samlad översyn av de erfarenheter som vunnits sedan terrängkörningslagen (1975:1313) trädde i kraft, varvid bl. a. behovet av ytterligare begränsningar i snöskotertrafiken skulle beaktas, till skydd för såväl allmänna som enskilda intressen. Denna översyn genomförs av en arbetsgrupp inom naturvårdsverket, som räknar med att lägga fram sina förslag för regeringen i början av år 1984.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet yrkandena 1–6 i motion 1982/83:1097.

Enligt yrkande 8 i nyssnämnda motion krävs det ökade insatser för flora- och faunavården i landet. Djur- och växtarter som hotas måste skyddas enligt naturvårds- och jaktlagstiftningen. Jord- och skogsbruket måste ta ökad hänsyn till växt- och djurlivet. Särskilt värdefulla miljöer bör skyddas som

naturreservat eller liknande. Enligt motionen görs värdefulla insatser på detta område på frivillig väg, av t. ex. jägare, ornitologer och naturskyddare. Däremot är samhällets engagemang otillräckligt, delvis av brist på medel. Ett särskilt faunavårdsanslag skulle enligt motionen i hög grad effektivisera faunavårdsarbetet. Medel kan lämpligen tas ur jaktvårdsfonden.

Som utskottet närmare redovisar i det följande har regler om skogsbrukets hänsyn till naturvårdens intressen intagits i skogsvårdslagstiftningen. Motsvarande regler på jordbrukets område har i dagarna aktualiserats i en lagrådsremiss angående ändring i lagen (1979:425) om skötsel av jordbruksmark. I jakt- och viltvårdsberedningens slutbetänkande (SOU 1983:21) Vilt och jakt föreslås att naturvårdsverket på ett särskilt viltvårdsanslag anvisas medel för att utforma ett åtgärdsprogram för de hotade djurarterna m. m. (betänkandet s. 257 f.). Betänkandet remissbehandlas f. n. i jordbruksdepartementet.

Förslag om att inrätta särskilda anslag för insatser inom flora- och faunavård har vidare under några år framförts i naturvårdsverkets anslagsframställningar.

Enligt utskottets mening är motionsyrkandet delvis tillgodosett genom de regler som gäller resp. föreslagits gälla för de areella näringarnas hänsyn till naturvårdens intressen. I övrigt innehåller motionen förslag om relativt långtgående och för det allmänna kostsamma åtgärder som utskottet inte f. n. är berett att tillstyrka. Frågan om nya ekonomiska åtaganden från statens sida bör i första hand bedömas i samband med budgetprövningen. Med det anförda avstyrker utskottet yrkande 8 i motion 1982/83:1097.

I motion 1982/83:644 (fp) understryks Gullmarsfjordens stora värde från naturvårdssynpunkt och som vetenskapligt referensområde av internationell betydelse. Enligt motionen är Gullmarn Sveriges enda egentliga tröskelfjord, jämförelsevis ringa påverkad av föroreningar. Den har ett rikt växt- och djurliv och är av stor betydelse för fisket. Det är enligt motionärerna synnerligen angeläget att det av länsstyrelsen planerade naturvårdsområdet för fjorden och dess omgivning kommer till stånd.

Utskottet vill nämna att länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län den 21 mars 1983 förklarar Gullmarn med omgivande landområden som naturvårdsområde enligt 19 § naturvårdslagen (1964:822). Beslutet innefattar även interimistiskt skyddsförordnande enligt 11 § NVL. Över länsstyrelsens beslut har Munkedals kommun och några enskilda sakägare anfört besvär hos regeringen. Ärendet bereds f. n. i jordbruksdepartementet. Då området således åtnjuter skydd enligt NVL och då utskottet ej anser sig böra föregripa regeringens prövning av ärendet avstyrker utskottet motion 1982/83:644.

Strandskydd

Enligt 15 § naturvårdslagen råder strandskydd vid havet, insjöar och vattendrag, omfattande land- och vattenområdet intill 100 meter från strandlinjen vid normalt medelvattenstånd. Syftet med denna bestämmelse är att åt allmänheten trygga tillgången till platser för bad och friluftsliv. Strandskyddets innebörd framgår av 16 § samma lag. Bl. a. är i princip all nybyggnad och viss annan markanvändning förbjudna inom strandskyddsområde. Enligt 15 § 2 st. NVL kan emellertid regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer förordna att strandområde som uppenbarligen saknar betydelse för bad och friluftsliv inte skall omfattas av strandskyddet. Strandskyddet kan också, om så erfordras, utvidgas intill högst 300 meter från strandlinjen. Vid fastställelse av generalplan, stadsplan eller byggnadsplan kan, när särskilda skäl föreligger, förordnas att i planen ingående strandområde ej längre skall omfattas av strandskydd. Inom område där strandskydd råder får länsstyrelsen medge undantag från förbudet mot nybyggnad m. m. om särskilda skäl föreligger.

Reglerna om generellt strandskydd tillkom i samband med 1974 års ändringar i NVL.

Enligt äldre bestämmelser om strandskydd kunde länsstyrelsen efter prövning i varje särskilt fall förordna att visst strandområde skulle vara strandskyddsområde.

I motion 1982/83:360 (yrkande 9) anförs att de äldre reglerna, där länsstyrelsen förordnade om strandskydd i de områden där detta ansågs nödvändigt, fungerade på ett smidigare och mindre byråkratiskt sätt än som nu är fallet. Inom områden som saknar intresse för det rörliga friluftslivet belastades inte byggnadslovgivningen med den särskilda dispensprövningen. Motionärerna förordar därför en återgång till de regler som i angivna hänseende gällde före år 1974.

I motion 1982/83:1986 (m) anförs liknande synpunkter, vilka dock främst tar sikte på förhållandena i norra Sverige. I stora delar av Norrlands inland t. ex. kan enligt motionen en viss fritidsbebyggelse vid sjöar och vattendrag komma i fråga utan att inkräkta på några aktuella skyddsintressen. Tvärtom kan en sådan bebyggelse utgöra ett värdefullt inslag i naturen, bl. a. genom att bosättningen bidrar till att hålla stränderna fria från oönskad vegetation. Riksdagen bör därför ta initiativ till att bestämmelserna om strandskydd upphävs i sin nuvarande form och ersätts med bestämmelser som ger kommunerna möjlighet att vid behov beakta ett eventuellt skyddsintresse i den kommunala fysiska planeringen.

Utskottet har under de senaste åren vid flera tillfällen behandlat motioner med krav på en ändring i naturvårdslagens regler om strandskydd (se t. ex. JoU 1981/82:15 och 1982/83:19). I dessa sammanhang har utskottet uttalat bl. a. att utvecklingen under den tid det generella strandskyddet varit i kraft inte gav stöd för uppfattningen att en återgång till det tidigare gällande systemet var motiverad. Utskottet har inte funnit anledning till ändrat

ställningstagande i dessa frågor och avstyrker därför motion 1982/83:360, yrkande 9 och motion 1982/83:1986.

Våtmarker

Enligt motion 1982/83:1097 (yrkande 7) är det angeläget att skyddet av våra våtmarker ägnas ökad uppmärksamhet och att pågående inventeringsprogram genomförs så snabbt som möjligt. Önskemålen framförs mot bakgrund av att anspråk riktas mot våtmarkerna för skogsbruk, energiutvinning m. m. Förutom en intensifiering av våtmarksinventeringen krävs i motionen att våtmarkerna klassas efter skyddsvärde och att de våtmarker som inte bör exploateras för skogsbruk och energiutvinning avgränsas och skyddas.

Utskottet erinrar om att naturvårdsverkets våtmarksinventering, som igångsattes efter ett riksdagsbeslut år 1977, hittills bl. a. resulterat i en översiktlig inventering, som redovisades år 1979 (SNV PM 1181-1184). I utskottets betänkande JoU 1982/83:4 lämnas vissa uppgifter om det fortsatta inventeringsarbetet, till vilka här hänvisas. I nämnda sammanhang uttalades bl. a. att utskottet delade naturvårdsverkets uppfattning att en fortsatt inventering var angelägen för att ge nödvändigt underlag för vidare diskussioner angående avvägningen mellan bl. a. naturvårdens och skogsbrukets intressen.

Från och med år 1983 har en regional våtmarksinventering startats för att ge underlag för en bedömning av våtmarkernas betydelse och skyddsvärde i förhållande till intressena för bl. a. torvtäkt och skoglig virkesproduktion. Denna inventering genomförs i samverkan mellan naturvårdsverket och berörda länsstyrelser. Naturvårdsverket svarar härvid för bl. a. planering, utbildning och samordning medan resp. länsstyrelse genomför inventeringen och sammanställer regionala redovisningar.

Utskottet vill i sammanhanget också fästa uppmärksamheten på att den nya vattenlagen (1983:291), som träder i kraft den 1 januari 1984, innehåller bestämmelser som stärker naturvårdens intressen vid prövningen av markavvattningsföretag. I samband med prövningen av förslaget till vattenlag förordade utskottet vidare att det vattenrättsliga prövningssystemet borde kompletteras med en tillståndsprövning enligt naturvårdslagen (JoU 1982/83:30 s. 57 f.). Frågan härom övervägs f. n. i jordbruksdepartementet.

Sammanfattningsvis anser utskottet att syftet med motion 1982/83:1097 yrkande 7 kan förväntas bli tillgodosett utan någon ytterligare åtgärd från riksdagens sida. Motionsyrkandet avstyrks således.

Regler om hänsyn till naturvårdens intressen

I motion 1982/83:1097, yrkandena 9-10 och 15, förordas ett ökat hänsynstagande till naturvårdens intressen i utövningen av olika näringar. Bl. a.

hänvisas till riksdagens beslut år 1982 om jordbrukets hänsyn till naturvärden (JoU 1982/83:4). Inför utrednings- och beredningsarbetet med föreskrifter i sist angivna hänseende vill motionärerna understryka det angelägna i att dessa regler ges stringenta former. Det räcker enligt motionen inte med portalparagrafer, utan lagreglerna måste följas av klara tillämpningsföreskrifter. I fråga om skogsbruket framhålls att skogsvårdslagstiftningens bestämmelser om naturvårdshänsyn måste utvärderas och skärpas. Slutligen anförs att det för mineralhanteringen bör införas motsvarande regler som gäller för jordbrukets och skogsbrukets hänsynstagande till naturvärden.

Vad först beträffar jordbrukets hänsyn till naturvärden vill utskottet erinra om att regeringen nyligen framlagt en lagrådsremiss med förslag till ändring i lagen (1979:425) om skötsel av jordbruksmark. I remissen föreslås att en allmän regel om hänsyn till naturvårdens intressen vid bedrivande av jordbruk införs i lagen om skötsel av jordbruksmark. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 1984.

Av remissen framgår vidare att tillämpningsföreskrifter kommer att utfärdas av lantbruksstyrelsen i samråd med naturvårdsverket och riksantikvarieämbetet.

Frågan om en reglering av jordbrukets hänsyn till naturvärden kan således förväntas komma under utskottets och riksdagens prövning inom en nära framtid. Utskottet anser inte att det i dagsläget finns anledning att vare sig föregripa denna prövning eller att göra något uttalande angående tillämpningsföreskrifterna till lagen. Motion 1982/83:1097, yrkande 9, avstyrks således.

I fråga om skogsbrukets hänsyn till naturvärden finns de grundläggande reglerna i 21 § skogsvårdslagen (1979:429). Föreskrifterna får enligt detta lagrum avse t. ex. hyggens storlek och utläggning, beståndsanläggning, kvarlämnande av trädskott och skogsbilvägars sträckning. Föreskrifterna får inte avse åtgärder som är så ingripande att pågående markanvändning avsevärt försvåras.

Skogsstyrelsen har efter samråd med bl. a. naturvårdsverket meddelat föreskrifter och allmänna råd i nu aktuellt hänseende (SkS FS 1983:2).

Utskottet har inte funnit skäl att tillstyrka motionskraven på en utvärdering och skärpning av ifrågavarande bestämmelser, som utförligt och detaljerat anger vilka hänsyn som bör tas till bl. a. skogens betydelse för växter och djur, vattenbalans och lokalklimat samt friluftsliv och rekreation. Det bör påpekas att en skärpning av bestämmelserna knappast kan genomföras utan att man omprövar nyssnämnda regler om begränsning av möjligheterna att föreskriva åtgärder som avsevärt hindrar pågående markanvändning. Någon ändring härvidlag har inte heller ifrågasatts i motionen. Utskottet avstyrker mot angivna bakgrund även yrkande 10 i motion 1982/83:1097.

Vad beträffar yrkandet om hänsynsregler i minerallagstiftningen får utskottet påpeka att det ingalunda saknas bestämmelser om hänsyn till

miljövårdens och naturvårdens intressen i detta hänseende. I 3 § lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter finns t. ex. en erinran om att för verksamhet som drivs på grund av koncession gäller – utöver minerallagen – bestämmelserna i byggnads-, naturvårds- och miljöskyddslagstiftningen. Koncessionen kan vidare förenas med villkor till skydd för allmänna intressen.

Av miljöskyddsförordningen framgår att gruva är sådan miljöfarlig verksamhet för vilken tillståndsplikt gäller enligt miljöskyddslagen.

Arbetsföretag av här aktuellt slag kan också komma att omfattas av naturvårdslagens regler om tillståndsplikt enligt 18 § eller samrådspikt enligt 20 §.

Utskottet anser med hänsyn till det anförda inte att det finns något behov av ytterligare föreskrifter om hänsyn till naturvårdens eller miljövårdens intressen i samband med mineralhanteringen. Yrkande 15 i motion 1982/83:1097 avstyrks således.

Vissa naturvårdsfrågor i övrigt

Enligt motion 1982/83:485, yrkande 1 (vpk) bör den fysiska riksplaneringen utvidgas till att omfatta också de naturresurser som i dag inte omfattas av denna planering. Vidare föreslås att regeringen utreder möjligheterna att genom en särskild lag värna om naturresurserna.

Utskottet har i sitt av riksdagen godkända betänkande JoU 1982/83:4 förordat en utredning om behovet av en övergripande lagreglering av hushållningen med naturresurser. Mot bakgrund av riksdagsbeslutet utarbetas f. n. i bostadsdepartementet en promemoria med förslag till lag om hushållning med naturresurser. I lagen avses ingå regler som motsvarar riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen (jfr BoU 1983/84:2). Någon ytterligare åtgärd med anledning av motion 1982/83:485, yrkande 1, är därmed inte f. n. påkallad.

I motion 1982/83:627 erinras om att samhället gjort omfattande insatser för att uppmuntra till slybekämpning och därmed till bibehållande av ett öppet landskap. Enligt motionärerna finns det emellertid vissa brister i lagstiftningen som hindrar en ytterligare utvidgning av den mekaniska slybekämpningen. Lagstiftningen ger sålunda inte möjlighet till tvångsavverkning av sly på annans mark och innehåller inte heller krav på markägaren att själv bekämpa sly. Detta kan bl. a. leda till att en som beredskapsarbete utförd strandrensning runt en sjö blir ofullständigt genomförd för den händelse att någon av markägarna motsätter sig röjning på det egna markområdet.

Utskottet instämmer i motionärens synpunkter så till vida att det är viktigt att slybekämpning och andra åtgärder kan utföras på ett effektivt sätt när det behövs för att bibehålla ett öppet landskap. Som motionären påpekat har från samhällets sida gjorts stora insatser inom landskapsvården, bl. a. i form av beredskapsarbeten. Det är enligt utskottets mening olyckligt om en från

naturvårdssynpunkt önskvärd slyröjning blir ofullständigt genomförd t. ex. av den anledningen att någon av de berörda markägarna motsätter sig att röjningen utförs. Utskottet har dock f. n. inget säkert underlag för att bedöma i vilken omfattning det uppstår problem i det praktiska genomförandet av sådana landskapsvårdande åtgärder. Det får förutsättas att naturvårdsverket, i samråd med vederbörande länsstyrelser m. fl., har sin uppmärksamhet riktad på problemen och tar initiativ till de åtgärder som anses nödvändiga för att åstadkomma en effektiv landskapsvård. Med det anförda föreslår utskottet att motionen lämnas utan vidare åtgärd från riksdagens sida.

I motion 1982/83:1097, yrkande 18, anförs att naturvårdslagen i vissa avseenden är otillräcklig och att det därför är dags att göra en allmän översyn av lagen. Därvid bör man eftersträva att i lagen inarbeta vissa regler från andra lagområden så att man får en samlad naturvårdslagstiftning. I avvaktan på en sådan översyn bör, enligt motionen, lagen ändras så att naturvårdsverket får möjlighet att direkt hos regeringen initiera skyddsåtgärder för värdefulla naturområden. Denna möjlighet skulle utnyttjas då vederbörande länsstyrelse underlåter att vidta nödvändiga åtgärder för att skydda värdefull natur.

Utskottet får erinra om att det under 1970- och 1980-talen gjorts en rad viktiga ändringar i naturvårdslagen, bl. a. efter förslag från 1970 års naturvårdskommitté. Som exempel på mera omfattande och betydelsefulla reformer kan nämnas 1974 års riksdagsbeslut angående bl. a. strandskyddet, allemansrätten och den nya skyddsformen naturvårdsområde (prop. 1974:166, JoU 1974:52). I motionen går ej att klart utläsa i vilka hänseenden lagen skulle vara otillräcklig eller på vilka grunder i övrigt en allmän översyn skulle vara motiverad. Utskottet är för sin del inte berett att förorda en allmän översyn av naturvårdslagen. Enligt utskottets mening finns ej heller anledning att ändra lagen så att naturvårdsverket får möjlighet att, oberoende av vederbörande länsstyrelses ställningstagande, initiera skyddsåtgärder för värdefulla naturområden. Det bör f. ö. påpekas att den i motionen åsyftade prövningen kan åstadkommas redan med stöd av nu gällande regler. Naturvårdsverket är nämligen oförhindrat att i en framställning till vederbörande länsstyrelse aktualisera skyddsåtgärder för ett visst naturområde. Om länsstyrelsens beslut går i annan riktning kan verket genom besvär enligt 40 § NVL bringa ärendet under regeringens prövning.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1982/83:1097, yrkande 18.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *allemansrätten*
 - a. att riksdagen avslår motion 1982/83:794,
 - b. att riksdagen avslår motion 1982/83:1439, yrkande 3,
2. beträffande *grundlagsskydd för nationalparker*
att riksdagen avslår motion 1982/83:1010, yrkande 1,
3. beträffande *Stora Sjöfallets nationalpark*
att riksdagen avslår motion 1982/83:1097, yrkande 1,
4. beträffande *nya nationalparker i Sjaunja, Taavavuoma och Rogenområdet*
att riksdagen avslår motion 1982/83:1097, yrkandena 2–4,
5. beträffande *skydd för fjällvärlden i övrigt*
att riksdagen avslår motion 1982/83:1097, yrkande 5,
6. beträffande *snöskotertrafiken*
att riksdagen avslår motion 1982/83:1097, yrkande 6,
7. beträffande *flora- och faunavård*
att riksdagen avslår motion 1982/83:1097, yrkande 8,
8. beträffande *naturvårdsområde i Gullmarn*
att riksdagen avslår motion 1982/83:644,
9. beträffande *strandskydd*
att riksdagen avslår motion 1982/83:360, yrkande 9 och 1982/83:1986,
10. beträffande *våtmarker*
att riksdagen avslår motion 1982/83:1097, yrkande 7,
11. beträffande *regler om hänsyn till naturvårdens intressen*
 - a. att riksdagen avslår motion 1982/83:1097, yrkande 9,
 - b. att riksdagen avslår motion 1982/83:1097, yrkande 10,
 - c. att riksdagen avslår motion 1982/83:1097, yrkande 15,
12. beträffande *fysisk riksplanering m. m.*
att riksdagen lämnar motion 1982/83:485, yrkande 1, utan vidare åtgärd,
13. beträffande *slybekämpning*
att riksdagen lämnar motion 1982/83:627 utan vidare åtgärd,
14. beträffande *översyn av naturvårdslagen m. m.*
att riksdagen avslår motion 1982/83:1097, yrkande 18.

Stockholm den 6 december 1983

På jordbruksutskottets vägnar
EINAR LARSSON

Närvarande: Einar Larsson (c), Håkan Strömberg (s), Arne Andersson i Ljung (m), Grethe Lundblad (s), Gunnar Olsson (s), Martin Segerstedt (s), Sven Eric Lorentzon (m), Margareta Winberg (s), Börje Stensson (fp), John Andersson (vpk), Jan-Eric Virgin (m), Bengt Kronblad (s), Lennart Brunander (c), Ulf Lönnqvist (s) och Bo Arvidson (m).

Reservationer

1. Allemansrätten (mom. 1 a)

Einar Larsson (c), Arne Andersson i Ljung (m), Sven Eric Lorentzon (m), Jan-Eric Virgin (m), Lennart Brunander (c) och Bo Arvidson (m) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 3 som börjar med "I anslutning" och slutar med "1982/83:794" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den i motion 1982/83:794 främförda uppfattningen att det ökade utnyttjandet av allemansrätten i samband med turism och friluftsliv vållar problem för både allmänna och enskilda intressen. De uttalanden som utskottet gjorde under riksmötet 1979/80 angående riskerna för en ökad förslitning av naturen och om det angelägna i en viss återhållsamhet vid "marknadsföringen" av vårt land från allemansrättslig synpunkt har fått förnyad aktualitet genom den utveckling som ägt rum efter nyssnämnda riksmöte. Om inga åtgärder vidtas från statsmakternas sida riskerar man att hamna i en situation med allt skarpare intressekonflikter mellan olika grupper och med en oacceptabel förslitning av naturmiljön. En sådan utveckling vore olycklig inte minst med hänsyn till det angelägna i att vi värnar om den unika tillgång som den svenska allemansrätten, rätt utnyttjad, trots allt utgör. Utskottet vill mot angivna bakgrund förorda en översyn av problemen med ett intensivt utnyttjande av allemansrätten, vilken bör utmynna i förslag till åtgärder för att motverka de olägenheter som utskottet exemplifierat. Översynen bör bl. a. också omfatta en utvärdering av informationen om allemansrättens innehåll. Vad utskottet anfört med anledning av motion 1982/83:794 bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 1 a bort ha följande lydelse:

1. beträffande *allemansrätten*

- a) att riksdagen med anledning av motion 1982/83:794 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Allemansrätten (mom. 1 b)

Arne Andersson i Ljung, Sven Eric Lorentzon, Jan-Eric Virgin och Bo Arvidson (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "Genom

ovannämnda" och slutar med "yrkande 3" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill påpeka att ovannämnda riksdagsbeslut i praktiken innebär att markägarens intresse att få utnyttja sin fastighet för en viss verksamhet – visserligen av speciell karaktär – får stå tillbaka för allmänhetens rätt att fritt ströva i naturen. En sådan förstärkning av allemansrätten på bekostnad av enskilda intressen kan utskottet inte anse försvarbar. Bestämmelserna om tillståndsplikt för uppförande av vilthägn bör därför upphävas eller kompletteras med regler som innebär att markägarens berättigade intresse att utnyttja marken för viltuppfödning väger tyngre än skyddet för det rörliga friluftslivet. Det bör ankomma på regeringen att göra de närmare överväganden som behövs för att syftet med motion 1982/83:1439, yrkande 3, skall tillgodoseas. Vad utskottet anfört med anledning av nämnda motionsyrkande bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 1 b bort ha följande lydelse:

1. beträffande *allemansrätten*

- b) att riksdagen med anledning av motion 1982/83:1439 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Grundlagsskydd för nationalparker (mom. 2)

John Andersson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar med "Utskottet får" och på s. 5 slutar med "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill för sin del framhålla att naturen inte bara är grunden för jordbruks- och skogsproduktion samt en källa till mineralförekomster och vattenkraft. Den utgör också miljö för rekreation. Därför måste det finnas naturområden runt våra tätorter som lämpar sig för just rekreation. För både människornas rekreation och för den vetenskapliga forskningen om utvecklingen i vår natur måste det finnas områden som skyddas mot exploatering.

Enligt utskottets mening kan det starkt ifrågasättas om den nuvarande naturvårdslagstiftningen verkligen ger tillräckligt skydd för miljövårds- och rekreationsintressena. Inte minst utgör behandlingen av Stora Sjöfallets nationalpark ett exempel härpå. Utskottet delar därför den i motion 1982/83:1010 framförda uppfattningen att det finns anledning att skapa ett förstärkt legalt skydd mot exploatering av nationalparker, naturreservat och naturvårdsområden. Som sägs i motionen bör bl. a. för nationalparkernas del ett grundlagsskydd övervägas. Härigenom skulle bl. a. redovisningen inför väljarna säkras innan ett ingrepp görs.

dels utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *grundlagsskydd för nationalparker*

- att riksdagen med bifall till motion 1982/83:1010 yrkande 1 hos regeringen hemställer om utredning och förslag om förstärkt

legalt skydd för nationalparker, med inriktning på grundlags-
skydd för nationalparkerna,

4. Skydd för fjällvärlden, nya nationalparker m. m. (mom. 3-5)

Börje Stensson (fp) anser att

*del*s den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "1982/83:1097" bort ha följande lydelse:

Som i motion 1982/83:1097 anförs finns i fjällvärlden landets mest värdefulla naturområden med bl. a. högalpina glaciärområden, högproduktiva älvdalar och hedområden med stora botaniska värden. Området är genom sin storlek, sin relativa orördhet och sina naturvärden unikt i Europa. Fjällvärlden erbjuder också utomordentliga rekreations- och turistvärden såväl sommar- som vintertid. Fjällområdet är också en bas för rennäringen.

På olika sätt har statsmakterna sökt skydda fjällvärlden mot exploatering, bl. a. genom riktlinjer för den fysiska riksplaneringen. I praktiken har det visat sig att skyddet inte varit tillräckligt hållbart. De ingrepp som gjorts i nationalparkerna t. ex. visar att exploateringsintresset ofta väger tyngre än skyddsintresset. Riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen har visat sig tånjbara så snart de ställts mot konkreta företagsekonomiska krav från bl. a. skogsbruket. Utskottet anser mot angivna bakgrund att det är nödvändigt att ge det svenska fjällområdet ett bättre och mera varaktigt skydd mot exploatering. Efter detta principiella ställningstagande, som utskottet föreslår att riksdagen ger regeringen till känna, övergår utskottet till att behandla motionärernas förslag i övrigt angående skyddsåtgärder i fjällområdet.

Vad först gäller den nuvarande Stora Sjöfallets nationalpark delar utskottet motionärernas uppfattning att denna delvis är så exploaterad att den inte kan fylla de krav som måste ställas på en nationalpark. När det gäller utskottets principiella inställning till exploatering av nationalparker hänvisar utskottet till sina uttalanden i betänkande 1979/80:39. I detta av riksdagen godkända betänkande framhöll utskottet bl. a. att den allra största restriktiviteten måste iakttas när ingrepp i nationalparker aktualiseras. När det gäller Stora Sjöfallet har betydande exploatering redan ägt rum, vilket gör att delar av nationalparken inte längre kan sägas vara ett objekt med särskilt stort skyddsvärde från naturvårdssynpunkt. Eftersom nationalparksinstitutet enligt utskottets mening bör reserveras för sådana särskilt skyddsvärda objekt, delar utskottet motionärernas uppfattning att Stora Sjöfallets nationalpark bör upplösas och att de inte exploaterade delarna bör överföras till Sareks nationalpark resp. till en nyinrättad nationalpark i Sjaunja. Riksdagen bör hos regeringen anhålla om ett förslag till sådana åtgärder.

I motionen förordas också nya nationalparker inom Sjaunjaområdet och inom Taavavuomaområdet. Dessa båda områden har uppenbarligen mycket stort skyddsvärde från naturvårdssynpunkt och tillhör båda de europeiska

våtmarker som det är särskilt angeläget att bevara.

I likhet med motionärerna anser utskottet att frågan om inrättande av nationalparker i de båda områdena nu bör prövas.

När det gäller Taavavuoma bör framhållas att områdets botaniska värden är utomordentliga. Att det i området finns mycket känsliga palsmyrområden och ett ytterst värdefullt fågelliv har i andra sammanhang också understrukt.

Rogenområdet är ett särpräglat naturområde i den södra delen av fjällvärlden. Det saknar motsvarighet i Europa bortsett från angränsande områden i Norge. I området finns glesa urskogsartade barrskogar och blockmarker. Av särskilt intresse är s. k. rogenmorän, drumlinisering och rullstensåsar. Det är också en tillflykt för hotade djurarter. Rogenområdet är f. n. naturreservat. Dock är det angeläget att det, eftersom det hör till det mest unika och storslagna i landet, ges högsta skyddsvärde, dvs. att det avsätts som nationalpark.

Vad utskottet här anfört med anledning av motion 1982/83:1097 yrkandena 1–5 bör ges riksdagen till känna.

När det gäller snöskotertrafiken kan utskottet t. v., i avbidan på den utredning om terrängkörningslagen som pågår i naturvårdsverket och som slutförs inom kort, avstå från att framställa något yrkande med anledning av yrkande 6 i nyssnämnda motion.

dels utskottets hemställan under 3–5 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *Stora Sjöfallets nationalpark*

att riksdagen med anledning av motion 1982/83:1097 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. att riksdagen med anledning av motion 1982/83:1097 yrkandena 2–4 hos regeringen begär förslag om inrättande av nya nationalparker i Sjaunja, Taavavuoma och Rogenområdet,

5. att riksdagen med anledning av motion 1982/83:1097 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet i övrigt anfört om skydd för fjällvärlden,

5. Strandskydd (mom. 9)

Arne Andersson i Ljung, Sven Eric Lorentzon, Jan-Eric Virgin och Bo Arvidson (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar med "Utskottet har" och på s. 8 slutar med 1982/83:1986" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill för sin del framhålla att det givetvis är angeläget att ha ett väl fungerande strandskydd. Det finns emellertid – framför allt vid våra insjöar, men även i kustområdena – stora arealer vilkas beskaffenhet gör dem olämpliga eller svårtillgängliga för friluftsliv. Man kan mot angiven bakgrund ifrågasätta om det varit rationellt att göra strandskyddet generellt för att

sedan överlåta till länsstyrelser att medge dispens för områden som är utan intresse för det rörliga friluftslivet, med den belastning detta innebär för byggnadslovgivningen. Som framhålls i motion 1982/83:360 fungerade de tidigare reglerna, som innebar att länsstyrelserna förordnade om strandskydd i de områden där detta ansågs erforderligt, på ett smidigare och mindre byråkratiskt sätt än de nuvarande. Utskottet delar därför motionärernas uppfattning att erfarenheterna av den år 1974 genomförda lagändringen beträffande strandskydd talar för att man går tillbaka till den tidigare regleringen av skyddet. Riksdagen bör begära att regeringen i angivet syfte lägger fram förslag till ändring av naturvårdslagens bestämmelser om strandskydd. Genom utskottets ställningstagande tillgodoses i första hand motion 1982/83:360, yrkande 9, och till stor del även motion 1982/83:1986.

dels utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *strandskydd*

att riksdagen med bifall till motion 1982/83:360 yrkande 9 och med anledning av motion 1982/83:1986 hos regeringen anhåller om förslag till ändring av naturvårdslagens bestämmelser om strandskydd i enlighet med vad utskottet anfört,

6. Våtmarker (mom. 10)

Börje Stensson (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "Utskottet erinrar" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att våtmarkerna ekologiskt sett är av utomordenligt stor betydelse. Deras betydelse ökar i takt med den ökande intensiteten i jord- och skogsbruket. Genom nya tekniska landvinningar kan våtmarkerna utnyttjas i betydligt större utsträckning än man tänkt sig för 10–20 år sedan. Framför allt är det skogsbruket och energiförsörjningen som ställer anspråk på våtmarkerna. Det är då fråga om bl. a. utvinning av torv och energiskogsodling. De samlade anspråk som kan räknas fram är väsentligt större än den areal som finns tillgänglig. I den fysiska planeringen måste därför våtmarkerna på alla områden ägnas ett större intresse än hittills. Vidare bör naturvårdsverkets våtmarksinventering påskyndas och intensifieras. Inventeringen bör leda fram till en klassning av våtmarkernas skyddsvärde. De områden som inte får exploateras måste avgränsas och ges ett starkare skydd. Vad utskottet sålunda anfört med anledning av motion 1982/83:1097, yrkande 7, bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *våtmarker*

att riksdagen med anledning av motion 1982/83:1097 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. Regler om hänsyn till naturvårdens intressen (mom. 11)

Börje Stensson (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Frågan om" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill, inför det beredningsarbete som ännu återstår i ovannämnda lagstiftningsärende, understryka det angelägna i att hänsynsreglerna ges tillräckligt stringenta former. Det är, som i motion 1982/83:1097 anförts, viktigt att entydiga och ambitiösa föreskrifter införs om jordbrukets hänsyn till naturvården. Ett traditionellt ramlagsförfarande är knappast tillräckligt. Lagreglerna måste kompletteras med klara och detaljerade tillämpningsföreskrifter. Vad utskottet anförts med anledning av motion 1982/83:1097 yrkande 9 bör ges regeringen till känna.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Utskottet har" och på s. 10 slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det måste göras en utvärdering av bestämmelserna om naturvårdshänsyn i skogsbruket. Erfarenheterna har visat att de begränsningar i skogsbruket som kunnat göras med stöd av nämnda regler har varit få och av ringa omfattning. Bl. a. föreligger risk att de återstående resterna av naturskogar, urskogar och andra värdefulla områden försvinner. Den av utskottet förordade utvärderingen bör därför också inriktas på en skärpning av tillämpningsföreskrifterna på förevarande område.

Som motionärerna anförts finns det all anledning att uppmärksamma även mineralhanterings inverkan på naturvårdens intressen. Den verksamhet som utskottet här åsyftar blir visserligen regelmässigt föremål för tillstånds- eller koncessionsförfarande i någon form. De regler om hänsynstagande till allmänna intressen som kan återfinnas i minerallagstiftningen är emellertid enligt utskottets mening alltför vaga och allmänt hållna för att ge naturvårdens intresset den erforderliga tyngden i prövningsförfarandet. En uttrycklig bestämmelse om hänsyn till naturvårdens intressen i minerallagstiftningen skulle enligt utskottets mening kunna fylla en viktig funktion i bevarandearbetet. Det bör ankomma på regeringen att undersöka möjligheterna till en komplettering av bl. a. gruvlagen och lagen om vissa mineralfyndigheter i de hänseenden utskottet angett.

Vad utskottet anförts med anledning av motion 1982/83:1097 yrkandena 10 och 15 bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *regler om hänsyn till naturvårdens intressen*

- a) att riksdagen med anledning av motion 1982/83:1097 yrkande 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anförts,

- b) att riksdagen med anledning av motion 1982/83:1097 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
- c) att riksdagen med anledning av motion 1982/83:1097 yrkande 15 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Särskilt yttrande

Börje Stensson (fp) anför:

Folkpartiet har i ett antal reservationer till föreliggande betänkande angett vilka konkreta åtgärder som i dagsläget framstår som nödvändiga för att stärka naturvårdens intressen. I detta yttrande tar jag upp några allmänna aspekter på naturvårdens ställning i dagens samhälle. Vidare kommenteras de förslag i motion 1982/83:1097 beträffande vilka jag av olika skäl inte ansett mig f. n. böra framställa några yrkanden som avviker från utskottets ställningstagande. Det gäller frågan om begränsning av snöskotertrafiken (yrkande 6), flora- och faunavården (yrkande 8) och en översyn av naturvårdslagen (yrkande 18).

Naturvård handlar ytterst om hushållning med knappa naturresurser och om hänsyn och livskvalitet. Får ett krasst och ekonomiskt kortsiktigt handlande dominera mister vi värden, som vi inte kan få igen. En skövlad älvdal går aldrig att återställa. En kalhuggen urskog behöver hundratals år för att återskapas.

Naturvården har i dag i många avseenden svårt att hävda sig. Skogsföretag börjar avverka oersättliga fjällskogar. Hotet mot de outbyggda Norrlandsälvarna är större än tidigare. Många tar den ekonomiska krisen som intäkt för att pressa tillbaka naturvårdens krav.

Detta snålare klimat får inte prägla den praktiska politiken. Tvärtom måste vi nu förbättra naturvårdens position. Det kan ske genom ytterligare insatser för att säkerställa och skydda särskilt värdefulla naturområden men också olika representativa naturtyper över hela landet. För dessa ändamål kan naturvårdslagen utnyttjas. Det bör också ske genom att bevarandebestånden ges större tyngd i samhällsplaneringen. Härvid bör den fysiska riksplaneringen vara ett viktigt medel. Riktlinjerna i denna bör lagfästas och naturvårdsintresset markeras ytterligare. Men dessutom krävs att hänsyn till naturvårdens krav tas i alla verksamheter. Det måste slås fast att alla samhällssektorer har ett ansvar för naturen.

Det anförda leder enligt min mening fram till att man måste allvarligt överväga huruvida den nuvarande naturvårdslagstiftningen är tillfyllest för att naturvårdens intressen skall kunna hävdas med tillräckligt eftertryck. Enligt min mening är det angeläget att lagstiftningen utformas så att inte naturvården kommer i ett underläge gentemot olika ekonomiska intressen. F. n. pågår i olika sammanhang ett lagstiftningsarbete rörande exempelvis

jordbrukets hänsynstagande till naturvärden och skyddet av ädellövskog. Innan dessa förslag framlagts är det svårt att få en samlad bild av naturvårdslagstiftningens möjligheter. Jag förbehåller mig rätten att återkomma med krav om en allmän översyn av nämnda lagstiftning i ett senare sammanhang.

Som i motion 1982/83:1097 anförs ger snöskotertrafiken i delar av fjällområdet upphov till betydande skador i form av störningar av djurlivet, mark- och vegetationsskador samt bullerstörningar. Åtskilliga olyckor inträffar också med personskador och omfattande fjällräddningsinsatser som följd. Det är synnerligen angeläget att behovet att förebygga dessa olägenheter allvarligt beaktas i den översyn av terrängkörningslagen som f. n. genomförs av naturvårdsverket.

En viktig uppgift för naturvärden är att slå vakt om floran och faunan. Våra inhemska växt- och djurarter representerar stora värden både i sig och som delar av ekosystem. Att de bevaras i sin naturliga miljö är ett grundläggande naturvårdskrav. Flora- och faunavärden utgör dock en starkt försummad del av naturvärden.

Kunskapen om våra växt- och djurarters status är begränsad, särskilt i fråga om det lägre växt- och djurlivet, men man har säkert konstaterat att flera hundra växt- och djurarter hotas av utrotning. I de flesta fall är huvudorsaken miljöförändringar, oftast till följd av det moderna jord- och skogsbruket. Exempelvis bedöms 241 djurarter som är bundna till skogsmiljö vara utrotningshotade. De flesta av dessa är skalbaggar och praktist taget samtliga är knutna till gammal skog eller till gamla, döende eller multnande träd.

Flora- och faunavårdsarbetet måste ges en ökad tyngd. Arbetet måste bedrivas längs flera linjer. Lämpliga instrument finns till stor del men de måste användas i större utsträckning och på ett mer målmedvetet sätt. Av grundläggande betydelse är att bibehålla eller återskapa lämpliga miljöer för de aktuella arterna. Särskilt värdefulla miljöer måste avsättas som naturreservat e. d. Detta är dock inte tillräckligt, utan därutöver krävs ökad hänsyn till växt- och djurlivet från jord- och skogsbrukets sida. Förslag härom har framförts i reservation nr 7.

Växtarter som hotas av blomplockning måste skyddas genom fridlysning enligt naturvårdslagen. På samma sätt måste djurarter som hotas av förföljelse, insamling e. d. fridlysas enligt jaktlagstiftningen eller naturvårdslagen. Till skydd för djurarter som hotas av störning (främst fåglar och sälar) måste komma till stånd djurskyddsområden enligt naturvårdslagen, reglering av småbåtstrafik med stöd av sjötrafikförordningen e. d.

Vidare krävs kontinuerlig inventering och kartläggning av åtskilliga växt- och djurarter liksom i många fall aktiva insatser för djurlivet i form av utfodring, bevakning av bon, uppfödning och återinplantering m. m. På dessa områden görs stora ideella insatser av naturskyddare, ornitologer, jägare m. fl. vilkas betydelse inte kan överskattas. Däremot är samhällets

engagemang helt otillräckligt. Arbetet hämmas i hög grad av brist på medel.

Från naturvårdshåll har länge efterlysts ett särskilt faunavårdsanslag som kan användas dels för myndigheternas eget faunavårdsarbete, dels för bidrag till de ideella organisationernas arbete på detta område. Ett sådant anslag skulle i hög grad effektivisera faunavårdsarbetet i vårt land. Medel kan lämpligen tas ur jaktvårdsfonden.

Eftersom förslag om inrättande av ett faunavårdsanslag förts fram såväl från naturvårdsverket som i jakt- och viltvårdsberedningens slutbetänkande (SOU 1983:21) har jag dock avstått från att framställa något särskilt yrkande med anledning av motion 1982/83:1097 yrkande 8.

